

SIYASETTE VE SIYASAL İLETİŞİMDE ERKEKLİK SÖYLEMİ: 2015-2017 ARASI TÜRKİYE İNCELEMESİ

H.Burcu ÖNDER MEMİŞ ¹,

ÖZ

Kadınsı davranışların reddi, güç, statü, rekabet, sertlik, saldırganlık, üstünlük gibi noktalardan referans alarak, kendini tekrarlama biçiminde devam eden erkeklik kavramının en çok görüldüğü alanlardan biri siyasettir. Erkeklik, aynı zamanda kendini ötekiler üzerinden tanımlar. Bu anlamda kadınlar ve kadınlara atfedilen özellikler erkekliğin tanımlanmasında önemli bir yere sahiptir. Siyasi alandaki pratikler erkeklik üzerine konuşlanmıştır. En dikkat çeken nokta ise, erkekliğin ciddi bir siyasal iletişim, siyasi söylem aracı olarak kullanılmasıdır. Siyasi alanda varlık göstermeyi amaçlayan erkekler ve kadınlar, siyasette erkeksi figürlerden destek alarak tartışma yaratmaktadır. Bu anlamda kadınların da erkekliği dolaylı yoldan onaylamaları, kabullenmeleri ve herkesçe meşrulaşan bir erkeklik zemini üzerinden yürümleri söz konusudur. Bu durum iki yolla meydana gelmektedir. Siyasi aktörler (kadın ve erkekler) siyasi üsluplarında erkeklikten referans alan argümanları kullanmaktadır. İkincisi ise medya, yapılan haberlerin içeriği ile erkeklikle doldurulan bir alana hizmet etmekte ve bu alanı kuvvetlendirmektedir. Bu çalışma, Türkiye’de 2015-2017 yılları arasındaki hem iktidar, hem muhalefet partilerindeki, kadın ve erkek siyasi aktörlerin siyasal eylemlerini ve bu eylemler esnasındaki iletişimlerinde kullandıkları siyasi söylemleri incelemeye almaktadır. Çalışmada görüleceği üzere dil, erilliğin toplumun pek çok alanında ama en çok siyasi alanın inşasında sıklıkla kullanılmakta ve toplumsal cinsiyeti destekleyerek, kadın-erkek ayrımını, ötekileştirmesini keskinleştirmektedir

Anahtar Kelimeler: Siyasal iletişim, erkeklik, siyaset, güç, iktidar.

¹Yard.Doç.Dr., T.C. İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, burcuonder(at)arel.edu.tr

MEN'S DISCOURSE IN POLITICAL AND POLITICAL COMMUNICATION: AN EXAMINATION IN TURKEY BETWEEN 2015-2017

ABSTRACT

Politics is the most prominent area which is used masculinity. Masculinity define itself from others and it mean that refuse feminine behaviours, repeats itself. Masculinity has some meanings. These meanings are, power, competition, aggression, defeat the others, supremacy and hardness. In this context, women and characteristics of women are very important for defining masculinity. The pratics in politics area focuse on masculinity. Using masculinity in politics area is the most notable point. Men and women who are aiming to be in the political arena are arguing politically, supported by masculine figures. In this sense, women also have indirect ways of approving manhood, acceptance, and walk through a masculine ground. This condition ition is happening in two ways. Political actors (men and women) use arguments that refer to masculinity in their political styles. Secondly, the media serves an area filled with masculinity with the contents and titles of the news, and reinforces this field. This study examines the political actions of women and men political actors in political power and the opposition parties between 2015 and 2017 and the political discourse they use in their communications during these actions in Turkey. As seen in the study, language is often used in many areas of society, but mostly in politics, and it supports gender and sharpens gender discrimination and alienation.

Key words : Political communication, masculinity, politics, power.

Memiş Önder, Burcu. “Siyasette ve Siyasal İletişimde Erkeklik Söylemi: 2015-2017 Arası Türkiye İncelemesi”. *ulakbilge* 5. 11 (2017): 557-570

Memiş Önder, B. (2017). Siyasette ve Siyasal İletişimde Erkeklik Söylemi: 2015-2017 Arası Türkiye İncelemesi. *ulakbilge*, 5 (11), s.557-570.

Giriş

Raewyn Connell’a göre, “dünya üzerinde küresel bir cinsiyet düzeni” bulunmaktadır. Bu sistem içinde kurgulanmış erkeklik ve kadınlık modelleri ülkelere göre farklılık gösterebilir. Ancak genellikle, dünya üzerinde benzer şekillerde hüküm sürmektedir. Bu noktada erkekliğin anlamı “kadından üstün olan, kadını tahakküm altına alan”dır (aktaran Özbay, 2013: 185-186). Erkekliğin biçimlenmesinde çeşitli faktörler etkilidir. Özellikle Türkiye özelinde etkili olan bu faktörleri, askerlik ve ordu, beden ve yaş, mekân, sınıf, popüler kültür, din ve mezhep, siyaset, spor olarak sıralamak mümkündür (Özbay, 2013: 189-199). Bu çalışmada, siyaset-erkeklik ilişkisi, erkekliğin siyasal iletişim aracı olarak nasıl kullanıldığı, iktidardaki ve muhalefetteki siyasal aktörler tarafından erkekliğin nasıl oluşturulduğu anlatılmaya çalışılacaktır.

Siyaset öngördükleri gereği erkeklikle özdeşleştirilmiştir. Bazı tanımlamalara göre, siyasetin içinde iktidar mücadelesi, kavga, otorite kurma gibi unsurlar bulunmaktadır (Taşdemir, 2011: 155). Erkeklik tanımlarına bakıldığında da benzer kavramların, erkeklik kullanımı içinde de geçtiği görülmektedir. Dolayısıyla, erkeklik, yalnızca bugüne özgü olmayan biçimde, geçmiş dönemleri de kapsayacak şekilde, siyaset ile özdeşleştirilmiştir. Erkekliğin siyasal alanda bu biçimde kullanımı ve konumlandırılması, zamanla toplumsal iletişimde yıpranmalara yol açabilmektedir. Kadınların siyasi hayattan uzaklaştırılması, demokratik hayatın vazgeçilmez koşulu olan toplumsal yaşama eşit katılımın önlenmesi, toplumsal yaşama dair verilecek kararlarda ortak söz hakkının engellenmesi bu aşınmalardan bir kısmını oluşturmaktadır. Toplumsal uzlaşıdan bu şekilde el çekiş, kırılganlıklara, çözümlere yol açabilmekte, farklı cinsiyetlerde, farklı özelliklerde, fikirlerde olan kesimlerin toplumsal yaşam alanlarından dışlanmalarına sebep olabilmektedir.

Siyasal iletişim, “siyasal aktörlerin, siyasi fikirlerini kendi toplumlarına, bu toplum içindeki çeşitli gruplara, başka ülkelere kabul ettirmek ve uygulamak amacıyla yürüttükleri iletişim faaliyetleridir” (Aziz, 2007, 3-4). Dolayısıyla iktidarı ele geçirmek isteyenler, siyasi fikirlerine meşru bir yapılanma oluşturmak durumundadır. Böylece bireyleri, ikna etmeleri kolaylaşabilmektedir. Siyasal iletişim, siyasi mesajlar, söylemler üzerine kuruludur. İletişim sürecindeki kaynak, mesaj, alıcı öğeleri, siyasal iletişim sürecinde de bulunmaktadır. Ancak siyasal iletişim sürecinde doğası gereği, mesajın içeriği siyasidir. Alıcılar, hedef kitleler ise, seçmenler, yani iktidara talip partiyi iktidara taşıma ihtimali olan, oy kullanma hakkına sahip olanlardır. Pazarlama iletişimindeki ürün, siyasal iletişim sürecinde siyasi fikir veya hizmet olarak biçimlenir. İktidara talip olan siyasal partiler, siyasal ürünlerini konumlandırmak, bu siyasi ürünlerine bir imaj giydirmek durumundadırlar. Bu noktada siyasi ürünlere giydirilecek imaj, siyasetin yapıldığı topluma ve kültüre göre

değişmektedir. Türkiye’de bu siyasal imajlar erkeklik üzerinden yapılandırılmaktadır. Bu çalışmada, erkeklik, siyasal iletişim alanında kullanılmasıyla ele alınmıştır. Erkeklik kavramı, siyaset ve erkeklik-siyaset ilişkisi anlatıldıktan sonra, araştırmanın yöntemi olarak 2015-2017 yılları arasında, iktidar ve muhalefet partilerinden siyasal aktörlerin söylemlerini incelemeye almaktadır. Çalışma, erkekliğin bir siyasal iletişim aracı olarak kullanıldığı hipotezini öne sürmektedir.

1. Erkeklik Kavramı

Erkeklik, kişinin biyolojisi ile ilgili değildir. Erkeklik zaman içinde, toplumda, kültürel öğelerle beslenerek biçimlenir. Dolayısıyla toplumdan topluma ve bir kültürden diğerine genişleyebilir, kendisine yeni özellikler ekleyebilir. Erkeklik, kanıtlanabilir bir unsurdur. Kendisini yenilemesi gerekir. Bir kere kendini göstermesi yeterli olmayabilir. 18.y.y. da, iki erkeklik modeli hâkimdir. Biri “kibar efendiler”, diğeri “kahraman zanaatkarlar”dır. Daha sonra bu iki modele, “piyasa erkeği” modeli eklenmiştir ki, modern Amerikan erkekliğini teşkil etmektedir. Piyasa erkeği, öfkeli, rekabetçi, gerilimlerden beslenen ve gerilimleri erkekliği kanıtlama fırsatı kıldırır. Beyaz, orta sınıf, orta yaşlarda, heteroseksüel, diğer (öteki) erkeklerle de belirli standartlar koyandır. Böylece öteki erkeklere de, yapılması gereken davranış kalıplarını sunduğu, bunların kıstaslarını belirlediği için hegemonik erkek kavramı ortaya çıkar (Kimmel, 2013: 92-95). Psikolog Brannon (1976), “hanım evlatlığına yer yok”, “önemli biri ol”, “onlara gününü göster”, “kaya gibi sağlam ol” ifadelerinin erkekliği tanımlayan önemli söylemler olduğunu ortaya koymuştur. Böylece erkeklik aynı zamanda bir iktidar mücadelesidir. Öfke ve korku yaymak, rekabet etmek, bu rekabet uğruna risk almak erkekliği beslemektedir. Erkeklik beslendikçe, erkekliğin iktidarı da pekişmektedir. Çünkü bu erkeklik diğerlerinin de davranış kalıplarını belirlemekte, davranışlarına kurallar getirmekte, “böyle davranmazsan olmaz” sınırları ile hareketleri çerçevelemektedir. Böylece erkeklik tanımının içinden otorite, güç, tahakküm altına alma çıkmaktadır. Aynı zamanda “kadın gibi olmama” üzerinden de kendinin altını çizmektedir (Kimmel, 2013: 95-96). Dolayısıyla erkekliği tanımlanmasında kadın faktörü belirleyici öğelerin başında gelmektedir.

Endokrinolojik kuram ise, kadınlığın veya erkekliğin hormonlardan ileri geldiğini bu bağlamda erkekliğin de, genetik olduğunu, testesterondan kaynaklı şiddet eğilimli ve saldırgan olduğunu savunmaktadır. Ancak 1980’ler itibariyle yapılan çalışmalar, erkekliği, biyolojik yapının ötesinde, toplumsal bir çıktı olarak görmeye başlamıştır. 1990’lı yıllarda, çalışmalar daha da gelişmiş, sosyal ve söylemsel açılardan erkeklik kavramı ele alınmıştır. Erkekliğin, başka çalışmalarda da ortaya konduğu gibi, tek bir biçimi bulunmamaktadır. Aynı zamanda siyaset, sosyoloji gibi alanlarla da ilintilidir (Yavuz, 2014: 111). Erkekler, özellikle din ve siyaset gibi alanlarda da kavramsal zeminleri oluşturmuşlardır. Geçmiş dönemlerde de,

günümüzde de bu alanların hâkimiyeti erkeklerin elinde olmuştur. Ayrıca bu iki alan, erkekliğin pekiştirilmesinde de bir araç olarak kullanılmıştır. Tarihte de, günümüzde de dışarıdaki alan/kamusal alan erkeğin alanı, ev gibi özel alanlar kadınların varlık gösterebileceği alanlar olarak kurgulanmıştır. Kadınlar böylece, özel alan, kamusal alan ayrımında, kamusal alan ve kamusal alana ait olan konuların dışında tutulmuştur. Kamusal alana ait siyasi alan gibi, dini anlamda da, erkeklerin buyurduklarına itaat etmeleri gerekmiş, bu konuda da ne yapmaları, nasıl davranmaları gerektiği erkekler üzerinden belirlenmiştir (Şimşek, 2004: 5-7). Medyada da erkeklik, haber söylemlerinin kurgulanması, belirli kelimeleri içeren başlıkların kullanılmasıyla gizliden verilmekte ve “görünmez” kılınmaktadır. Bu görünmezlik, tehlikeli bir saklanıştır. Çünkü görünmeyen ama var olan şey, topluma normalmiş gibi sunulmaktadır. Örneğin, haber dilinde, haberin öznesi kadınsa, eylemi gerçekleştirenin kadın olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Ama erkekse, bunu ayrıca vurgulamaya gerek duyulmamaktadır. Ayrıca ideolojilerin kurucuları ve egemenleri de yine erkeklerdir. Dolayısıyla kadın imajı, tasavvuru, kimliği, ideolojilerin sahipleri olan erkeklerin ellerinde şekillenmektedir (Şimşek, 2014: 13). Görüldüğü üzere medyada neyin söyleneceğine, herhangi bir dinin mensubu olarak nasıl davranılması gerektiğine, siyaset sahnesinin oyuncularının kimin olacağına, ideolojilerin gerektirdiklerine ve bu ideolojiyi taşıyanların nasıl davranmaları, ne düşünmeleri gerektiğine erkekler karar vermektedir.

Özellikle Türk dizileri, erkekliği yoğun bir şekilde vurgulayarak, topluma olması gerekeni dayatmaktadır. Örneğin “Kurtlar Vadisi”, “Asmalı Konak”, “Kuzey-Güney” gibi dizilerle inşa edilen erkeklik algısından, erkeklik davranışlarından söz edilebilir (Özbay, 2013:195). Özellikle 2000’ler sonrasında “Asmalı Konak” ile başlayıp devam eden dizilerde ataerkil, feodal aile düzeni içinde, eşlerinin, kız kardeşlerinin, annelerinin yaşam alanlarına müdahale eden, sert, maskülen tavırlarıyla kurgulanmış erkek karakterleri dikkat çekmektedir. Medya, din, siyaset olanca gücüyle erkeklik üzerine yüklenmektedir. Böylece erkeklikle kurgulanmış bir dünyada kadınlar, kurgulanmış bir sahnede yalnızca kendilerine biçilen rolü oynamaktadır.

2. Siyaset ve Erkeklik

Siyasetin tanımı iki kolda ilerlemiştir. Bazı düşünürler, siyaseti devlete ait olan, devlet işleriyle ilgili anlamında tanımlamışlardır. Aristo bu görüşün kurucusudur. Aristo insanın siyasi hayvan (zoon politikon) olduğunu söylemiştir. Buna göre siyaset insanın toplumsallığının bir uzantısıdır (Vergin, 2003: 29). Politika kavramına bakılacak olursa, politika, bir toplumdaki bireyler arasındaki mücadele, çekişmedir. Çatışma politikanın çıkış noktasını, temelini teşkil etmektedir. Çünkü bir toplum içinde farklı görüşlerde, özelliklerde, farklı amaçlarda insanlar bir arada

yaşamaktadır. Dolayısıyla herkes kendi amaçlarını gerçekleştirebilmek uğruna mücadele etmektedir. Bir bakıma bireyler, değerler kavgası vermektedir. Böylece kişi ya da kişiler, gruplar kendi değerlerini hâkim kılmak ve iktidarı ele geçirmek istemektedir (Kapani, 1999: 17). Erzen (2009) siyasetin, Arapça bir kelime olarak siyaset “at eğitimi” anlamına geldiğini, Yunanca kökenli politika kelimesinin ise devlete ait işlere tekabül ettiğini vurgulamaktadır (Kundakçı, 2011 : 276). Marx ve Engels’e göre, siyaset, üst yapıyı oluşturmaktadır. Sınıfların birbirleriyle iktidar için çatışmalarını ifade etmektedir. Marx Weber’e göre, siyasetin içinde, gerektiğinde fiziki zorlama olabilir. Bir grup tarafından belirlenen ve uygulamaya konulan kurallar, buyruklar vardır. Bu kurallar ve buyruklar hâkim bir sınıf, grup tarafından oluşturulur. Merkl, siyaseti, topluma bir düzen kazandırma olarak tanımlamaktadır. Dalh, siyasal sistem üzerine dikkat çekerek, güç, otorite kavramlarının bireylerle olan bağıını vurgulamaktadır (aktaran Kundakçı, 2011: 276-278). Siyasetin içinde çatışma, çekişme, mücadele, iktidardan pay kapma ya da doğrudan iktidarı ele geçirme amacı bulunmaktadır. Aynı zamanda iktidarı ele geçiren taraf, devlete ait alana da hâkim olacak, devlet ve devlete bağlı kurumlar yoluyla topluma bir düzen getirme ve toplumu yönetme durumunda olacaktır. Siyasi hayvan/zoon politikon, yaşadığı yere, ilişkilerine bir düzen getirme güdüsünü içinde barındırmaktadır. Zamanla, kendine ait olanı başkalarına kabul ettirme, kendine ait düzen anlayışını, yaşam alanına yayma durumu hâsıl olmaktadır. O halde siyasetin tanımı içine girmişken, iktidar kavramını da incelemek gerekmektedir.

Başkaları üzerinde kontrol kurma, onları etkileyebilme, kendi istediğini başkalarına yaptırabilme iktidar olarak tanımlanmaktadır. Max Weber’e göre, kabul edilmemesi durumunda bile devam ettirilmesi de iktidarı ifade etmektedir. Burada açıklanmaya çalışılan, tüm ülkeyi kapsayan, başka iktidar türleri arasında en üstün olan, gerektiğinde güç kullanabilme, zorlama yapabilme imkânına sahip olan, içinde rıza ve itaat unsurunu da barındıran siyasi iktidardır (Kapani, 1999: 46-49). İktidarın bu özellikleri (rızaı sağlama, itaati gerçekleştirme, gerektiğinde zorla kabul ettirebilme, zorlama unsurları) onun üzerinde neden mücadeleler yapıldığını açığa çıkarmaktadır.

Aristo siyaset ile iletişimi birlikte ele almaktadır. Ona göre, Atina’daki insanların “ortak iyi” üzerinde bir karara varabilmeleri için, iletişim kurmak gerekmektedir. Bu iletişim, ikna edici olmalıydı. Dolayısıyla burada da, iletişime geçen kişinin konuşması, tavrı, cümlelerini zenginleştirilmesi karşı tarafın hem aklına, hem de duygularına hitap edici üslupta konuşması önem taşımaktaydı. Aldatmanın, ikna edici konuşmanın önüne geçtiği durumları da eleştirmektedir (Yavaşgel, 2004: 144-145). Nisan 2015’te Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması” gerçekleştirmiştir. Araştırmada veriler, Türkiye’de, 26 kentte, 18 yaş ve

üzeri, yüzde 50.7'si kadın, yüzde 49.3'ü erkek olan 1000 katılımcı ile yüz yüze görüşme yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda (8 Mayıs 2015), evde parayı erkeğin idare ettiği, işsizliğin yoğun olduğu durumlarda, önceliğin erkeklere verilmesi gerektiği sonuçları (bunu yanıtlayan kadınların oranı yüzde 35.7, erkeklerin yüzde 48.6) tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmadan TBMM'de kadın vekil sayısının az olduğu, daha fazla kadın milletvekili olması gerektiği, araştırmaya katılanların yüzde 61.4'ünün ise siyasi partilerin kadınlara yönelik politikalarının oy verme davranışlarını etkilediği sonuçları çıkmıştır. Katılımcıların yüzde 83.7'si kadın-erkek eşitliğini sağlamanın devletin görevi olduğunu belirtmiştir (<http://www.khas.edu.tr/index.php/news/1184>, Erişim Tarihi: 02.04.2017 <http://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/news/tckca.pdf>, Erişim Tarihi: 02.04.2017). Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, Araştırma Merkezi Müdürü Mary L. O'Neil ve Türk Dil Koordinatörü Şehnaz Ş. Şimşek'in öncülüğünde "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bir Yazım Rehberi" hazırlamıştır. O'Neil, "en çok kadının ötekileştirildiğine", "kız" ve "kadın" kelimelerinin kullanımlarında rahatsızlık yaşandığına dikkat çekmektedir. O'Neil ayrıca, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın en çok siyasette ve sporda gerçekleştiğinin, kadınların da bu eşitsizliğin üretiminde etkili olduğunun altını çizmektedir. O'Neil'e göre, bu ayrım dilde başlamaktadır, dolayısıyla önce dilde düzenlemeler yapılmalı, dil, ayrımcılıktan uzak, eşitlikçi kullanılmalıdır. Bu anlamda medyaya da önemli görevler düşmektedir. Medyada da haber içerikleri cinsiyet ayrımcılığından ve nefret söylemlerinden kaçınarak düzenlenmelidir (<http://www.milliyet.com.tr/ozel-kadin-erkek-ayrimciligina-karsi-istanbul-yerelhaber-844576/>, Erişim Tarihi: 03.04.2017). O'Neil'in de belirttiği gibi, dil, erkekliğin üretimi ve güçlendirilmesi, kadınlığın da erkeklik üzerinden biçimlendirilmesi ve böylece erkekliğin kadınlık üzerinden tanımlanmasında en önemli nokta olarak ortaya çıkmaktadır.

Siyasal alanın erilleştirilmesinde geleneksel siyaset kuramcılarının yaptığı yurttaşlık tanımının kadınları kapsamaması, Atina demokrasisinden gelen dışlayıcılık faktörleri etkili olmaktadır (Pınarcıoğlu, 2017: 13-16). Young'a göre, evrensel yurttaşlık, bireylerin farklılaşmasından değil, hangi noktalarda ortaklaştıklarından yana tavır takınmaktadır. Bu da kadınların farklılıklarını (anne, eş, ..vb.) yok saymaktadır. Philips (2005) ve Berktaş'a (2003) göre, kadınların yurttaş olarak katılımlarında farklılıkları önlerine engel olarak çıkmaktadır. Talaslı'ya (1996) göre yurttaşların siyasi katılımında etkili olan bir diğer nokta seçkin kuramdır ki, bu kuram pratiğe, demokratik kuramdan daha fazla işlemektedir. Seçkin kurama göre, birey yalnızca düzenleme yapacak olanlara oy vermektedir. Bireylerin her alanda aktif eylemleri söz konusu olmamaktadır. Çiftçi (1999), Kurtoğlu (2004) ve Talaslı (1996)'ya göre, Türk siyasi hayatında daha çok seçkin ve paternalist bir yapı

bulunmaktadır ve dolayısıyla kadınlar siyasetin objesi durumundadırlar (Pınarcıoğlu, 2017: 13-16). Bu yapıdan kadınlar da uzak durmayı tercih edebilmektedir. Siyasete uzak duran ya da siyaseti zorlu bir mücadele alanı olarak gören kadınlarda siyasetin “kirli bir oyun” olarak algılanması durumu ortaya çıkmaktadır. Kadınlar, siyasete atıldıklarında da önceliklerinin erkeklerden farklı olduğunu kabul etmektedirler. Bu durumun kadınlığın ya da anneliğin doğal bir sonucu olduğunu ifade etmektedirler. Partilerin kadın kollarında aktif çalışan kadınların giriştikleri siyasi eylemleri “işin muftağı”, “kendi çıkarlarına değil başkalarına hizmet vermesi”, “yeni insanlarla tanışmalarına vesile olması” gibi vurgularla tanımladıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda kadınlar siyasi partilerde “ikinci” ve “yardımcı” konumdadırlar. Aday olarak çıkarılan kadınların da, partinin “vitrinini yansıtmaları” arzu edilmektedir (Pınarcıoğlu, 2017: 17-19). Shvedova (2005), siyasetin eril bir alan olduğunu ve anlaşılmaya varmak yerine, çatışmalardan beslendiğini, bu durumun da “kendinden çok başkalarını/ailesini düşünen”, “fedakâr”, “paylaşımçı” kadınlara uzak görüldüğünü söylemektedir. Sancar ve Üşür (2000), eril unsurların (para kazanma, rekabet etme, güç) politikayı biçimlendirdiğini vurgulamaktadır. Böylece kadınlar, eril dünyanın gerektirdiği şartları yerine getirerek siyasete katılsalar da erkeklik kalıplarıyla hareket ederek var olmaya çalışmaktadırlar (Pınarcıoğlu, 2017: 20- 23). Bu noktada kadınların ne kadar temsil edildikleri ile birlikte bu temsilin niteliği (Altındal,2009: 365), içeriği de sorgulanmalıdır ki, belirtilen çalışmalar da bu yöne işaret etmektedir. Kadının siyasi alanda temsil oranı ve nasıl temsil edildiği, siyasi alanda hangi görevleri yaptığı veya hangi görevlerin kadınlara verildiği de bu alandaki tartışmaları bütünler niteliktedir.

Pierre Bourdieu’ya göre erillik, “kahramanlıklar” sergileme, “şiddet”, “sahip olma”, “cesaret-yiğitlik” unsurlarıyla oluşturulmaktadır ve bir erkek için hakaret kabul edilebilecek en büyük davranış “kadına benzetilme” durumudur. Bu durum bir erkek için aşağılayıcı olarak atfedilmektedir (Bourdieu, 2014: 33,36). Çakır’a göre (2001), siyasi partiler, “cinsiyetçi ideoloji” taşımaktadır. Siyasi partilerin, parti yapılarından, tüzük ve programlarına, reklamlarına, liderlerinin kadın ve erkeği değerlendirilme biçimlerine kadar her bir unsur toplumsal cinsiyetle hareket ettiklerini göstermektedir. Kadınlara daha çok aile, sağlık gibi alanlarda yetkiler tanınırken, erkekler maliye, savunma, dış politika gibi alanlarda görevlendirilmektedirler. Siyasette var olup, üst basamaklara çıkan kadınlar da Tansu Çiller örneğinde olduğu gibi, “erkek gibi”, “erkeksi” şekilde, kendi kimliklerini silikleştirerek siyaset yapmaktadırlar (Altındal, 2009: 362,365) . Berk ve Binark (2000), Oktay (1995), Kaypakoğlu (2004), Gülbahar (2007), medyanın da cinsiyetçi söylemlerle, erilliği, toplumsal cinsiyete dayalı kadın-erkek tanımlamaları yapmakta, şiddeti teşvik edici yayınlar sunmakta, bu tür yayınları popülerleştirerek, adeta show programları biçiminde vermektedir (Kaylı, 2014: 6340,6341).

3. Türkiye’de, İktidar ve Muhalefet Partilerinden Siyasal Aktörlerin, 2015-2017 Arası Gerçekleştirdikleri Söylemlerin İncelemesi

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Amaçları

Araştırmanın yöntemi olarak, nitel, eleştirel söylem çözümlemesi kullanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesinin sebebi, eleştirel söylem analizinin, güç-iktidar ilişkilerini ortaya çıkarması, bu unsurların söylemlerle nasıl belirlendiğini göstermesi yönünden açıklayıcı olmasıdır. Ayrıca söylemler, toplumsal ilişkilere, tarihselliğe, kültüre, kurumsal yapılara, bilgiye, inançlara ve bunların kültürel etkilerine açıklık getirmektedir. Nitel çözümlemede, nicel çözümlemeden farklı olarak, sayılara dökme, sistematikliğe bağlı kalma, istatistikten yararlanma teknikleri uygulanmamaktadır. Burada toplumsal eşitsizliğin, hegemonyanın, hâkim ideolojinin söylemler yoluyla nasıl pekiştirildiği ve meşrulaştırıldığı ortaya çıkarılır (Kocaman, Lull ve Yağcıoğlu’ndan aktaran, Mora, 2011: 8-11). Söylemin güç ilişkilerini, toplumu ve kültürü belirlediğini, ideolojik bir dünyayı meşrulaştırdığını vurgulayan eleştirel söylem analizinde aşağıda yer alan hususlar (Mora, 2011 : 12,15) sorgulanmaktadır: Gücü elinde tutan gruplar söylemi nasıl denetim altında tutmaktadır?,Böyle bir söylem güçsüz grupların zihinsel faaliyetlerini ve eylemlerini nasıl denetlemektedir?,Bu denetimin toplumsal eşitsizliğin yaratılmasındaki rolü nedir?, Denetim altında tutulan gruplar bu güce söylemsel olarak nasıl karşı koyabilirler?” Metinlerle toplumlar arasında bağ bulunmaktadır. Söylem analizi açıklayıcı ve yorumlayıcıdır. Bir metinde yazılı olanların ötesindeki anlamı ve amaçları ortaya çıkarmak için kullanılır. Söylem analizi söylemi analiz eden kişi tarafından yorumlanarak, çok boyutlu, birden fazla katmanlı anlamlar göz önüne serilir. Van Dijk’in söylem çözümlemesiyle de metinde saklı duran, görünmeyen ve belli bazı kelimeler, cümleler, dizilimlerle yaratılan fikirler ve ideolojiler tespit edilir. Haber çözümlemesinde tematik-makro yapılar (başlık, alt başlık, spotlar) ve şematik-mikro yapılar (sözdizimsel, kelimeler arası bölgesel uyum, kelime seçimleri, retorik çözümleme) olmak üzere çözümleme yapılmaktadır. (Mora, 2011: 15,28,20,21).

3.2. Araştırma Evreni

Türkiye’de 2015-2017 yılları arasında, “erkeklik” tanımlamasını içeren unsurların olduğu, iktidar ve muhalefet partilerinden siyasal aktörlerin söylemleri seçilmiştir. Bu tarih aralığının seçilme nedeni, çalışmanın araştırma aşamasında, erkeklik kullanımının siyasal aktörlerce kullanımın sorgulanması ve yayın arşivlerinin taranması sırasında 2015-2017 arası haberlerin görülmesidir. Söylem sahiplerinin seçiminde hem iktidar hem muhalefet partilerinin siyasi aktörleri tercih edilmiştir. Böylece iktidarın da, muhalefetin de, siyasal alanda erkeklik kullanımını nasıl gerçekleştirdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.3. Araştırma Verilerini Toplama Araçları

Araştırma verileri toplanırken öncelikle literatürdeki “erkeklik” tanımlamasından sapmadan, bu tanımlamaya dahil olan yani erkekliği oluşturan unsurların (yiğitlik, kahramanlık, cesaret, güç, mücadele, kazanma, rekabet, sahip olma..vb.), kelimelerin yer aldığı haberler gazetelerin web sayfaları üzerinden taranmıştır. Siyasal aktörler tarafından erkeklik söyleminin geçtiği haberler çeşitli gazetelerin web sayfaları üzerinden derlenmiştir. Tarih sırasına sokulmuş ve söylemlerin siyasal aktörler tarafından hangi tarihlerde, hangi olay örüntüleri ve etkinlikleri içinde yaratıldığı incelenmeye alınmıştır.

3.4. Söylem Analizleri

15.02.2015- TBMM Kadına Yönelik Şiddeti Araştırma Komisyonu Görüşmeleri /İktidar partisinden bir milletvekili: “Kadına bir şey verilmemeli, kadınlar kendi gayretleriyle bunu elde etmeliler. Kadın hak etmeli. AKP’de kadın kontenjanlarını arttırmaya çalışıyoruz ama bunu hak etmesi lazım. Erkek nasıl hak ediyorsa, mücadele ediyorsa, siyaseten bir yere gelmeye çalışıyorsa kadının da hak etmesi gerektiğini düşünüyorum” (<http://www.birgun.net/haber-detay/akp-den-kadin-acilimi-kadin-siyasette-olmak-istiyorsa-once-erkek-gibi-hak-edecek-75205.html>, Erişim tarihi: 30.03.201). Söylem, TBMM Kadına Yönelik Şiddeti Araştırma Komisyonu görüşmeleri esnasında gerçekleşmiştir. “Kadına bir şey verilmemeli” cümlesinde fiil etken değil, edilgendir. Yani kadına kimin, neyi vereceği açıkça ifade edilmemiştir. Eleştirel çözümlemenin sorduğu güç, iktidar pekiştirme, gücü, iktidarı belirleme, kadın-erkek eşitsizliğini ortaya çıkarma gibi soruların cevaplarını karşılamaktadır. Kadının siyasetteki varlığı erillğe dayalı ön şartlara tabi kılınmıştır. “Erkekler gibi” siyaseti yaşaması, savaşçı olması gerekmektedir. Ancak bunlardan sonra, onay almış eril kodların varlığı doğrultusunda siyasette “tıpkı erkeklerin var olabildiği gibi” varlık gösterebilecektir. “Kadına bir şey verilmemeli” cümlesinde, yüklem edilgen oluşu, yukarıda da değinildiği üzere kimin, neyi vereceğini belirsiz bırakmakla birlikte, “vermek” eyleminin erkekler tarafında yapılacağını üstü kapalı biçimde dile getirmektedir.

15.10.2016- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı –TBMM Meclis Konuşması: “Türk kadını 15 Temmuz gecesi tankların önünde, helikopter mermilerinin önünde adam gibi ölmüştür. Bunu söylemek istiyorum. Kadın erkek ayrım yapmaksızın, genciyle yaşlısıyla, yediden yetmiş bu milletin kadınları bu meclis çatısı altında da ben hükümetin bir kadın bakanı olarak burada bombaların altında oturdum ve milletin iradesine sahip çıktım. Ve kadın vekillerimiz bakın o gece kadın vekillerimiz buradaydı. Sayısı oran olarak meclisteki erkek vekillerimize oran olarak çok daha yüksek sayıda kadınlarımız buradaydı. Ve bizler milletin iradesine sahip çıktık. Türk

kadını tankların önüne meydan okudu. Boğaziçi Şehitler Köprüsü’ndeki kadınlarımızı size hatırlatmak isterim. Türk kadını adam gibi ölmesini çok iyi bilir.” (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/618422/Aile_Bakani__Türk_kadını_dam_gibi_olmesini_cok_yi_bilir_.html, Erişim Tarihi: 30.03.2017). Bu söylemde “kadın” ve “adam/adam gibi” kelimeleri yan yana kullanılmaktadır. Ayrıca tanklar, mermiler, bombalar vurgulanmakta, Türk kadının şiddeti çağrıştıran bu nesneler karşısındaki duruşu, yani “meydan okuması” işaret edilmektedir. Meydan okumak erkeklik tanımlamasında, her defasında yinelenerek erkekliğin onayını topluma sunan bir eylemdir. Böylece erillğe ait bir unsur kadınlara atfedilerek, kadınların siyasi eylemlerinin erillğe büründürülmesi ve meşrulaştırılması söz konusudur. Siyasi eylemde, kadın, erkek gibi davranmıştır. Söylemde bir tarafta “kadın erkek ayırım yapmaksızın” şeklinde ifade yer alırken, diğer yanda “hükümetin kadın bakanı” tanımlaması bulunmaktadır. Bakan kelimesinin önündeki “kadın” kelimesi, özellikle otoritenin kadın olduğuna (sanki daha önce bakanlığın erkeklere verilen bir yetki olduğu, ama kadına, olağan akışın dışında verildiğine) vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla “kadın erkek ayırım yapmaksızın” ifadesiyle çelişmekte, cinsiyet vurgusu ön plana gelmektedir. Sahip çıkmak, yine erillik olgusu içinde olan ve erillği tanımlayan unsurlardan bir tanesidir. Erkek sahip olmak ister ve savaşarak, mücadele vererek, meydan okuyarak, yiğitlik, kahramanlık ve cesaret göstererek sahip çıkar. Bu söylemde Türk kadınının şiddet araçlarının önünde bu eylemleri gerçekleştirerek milletin iradesine sahip çıktığının altı çizilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, siyasi eylem içerisinde kadın, erkeklik davranışlarını gerçekleştirerek konumlanmıştır ve böylece eylemindeki “eril” üslup onaylanmakta, takdir edilmektedir. “Ölme” eylemi, “adam gibi ölmek” ifadesiyle, erillğe dayandırılmış siyasi eylem biçiminde sunulmaktadır. Bu söylemin bir siyasal aktör tarafından gerçekleştirilmesi, siyasette, iletişim kurarken ve mesaj verirken, erillğin kullanımını göstermektedir. Ayrıca “Türk insanı” değil, “Türk kadını” ifadesi de, “kadın bakan” ifadesi gibi, yurttaşlığın cinsiyet üzerinden belirlenimini ortaya koymaktadır.

5 Nisan 2016- Muhalefet Partisi Lideri /Çocuk istismarının duyulmasından sonra yaptığı parti grup toplantısı konuşmalarında: “Bakın Karaman’da olan olaydan sonra, çocuk istismarından sonra Türkiye’nin her tarafından olaylar neredeyse patladı. Peki bunlar sabah akşam Müslümanlıktan bahsediyorlardı. Dinden imandan bahsediyorlardı. On dört yıldır Türkiye’yi yönetiyorsunuz. Bu çocukları bu yoz kültüre nasıl ve hangi gerekçeyle teslim ettiniz? Bir Allah’ın kulu da çıkıp demiyor ki “Kardeşim, bu çocuklar yasa dışı burada nasıl kaldı?” Nasıl kaldı bu çocuklar burada? Valisi konuşmuyor, Emniyet Müdürü konuşmuyor, Milli Eğitim Bakanı konuşmuyor. Aileden Sorumlu Bakan da zaten birilerinin önüne yatmış vaziyette, o da konuşmuyor”(<http://www.ensonhaber.com/kilicdaroglu-aile-bakani-birilerinin-onune-yatmis-2016-04-05.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2017). “Birilerinin

önüne yatmak” ifadesi cinsel bir çağrışım yaratmaktadır. Özellikle söylemin çocuk istismarı sonrasında iktidardaki ve muhalefetteki siyasal aktörlerin diyaloglarının devamı niteliğinde olması ve “tecavüz”, “istismar” kelimelerinin kullanımının ardından, “altına yatmak” ifadesini çağrıştıran “önüne yatmak” fiilinin kullanılması, cinsiyetçiliğin tonunu arttırmaktadır. Seslenilen muhatabın kadın olması ve söyleyenin erkek oluşu, erkeği, cinselliği çağrıştıran ifadelerin kullanımı yoluyla kötü söz söylemek isteyen taraf konumuna sokmaktadır.

04.04.2017- İktidar Partisinden Bir İl Başkanı /İl Başkanı’nın 16 Nisan 2017 referandum çalışmalarında, vatandaşlardan birinin (“kıllınsınız”) eleştirisine karşılık verdiği toplantı sırasında: “Ağda yaptırmıyoruz biz ne yapalım? Bacaklarımız kıllı, Türk Milleti’nin bacağı kıllı olur, Türk’ün kıllısı, erkeğin kıllısı Hz. Ali’ye benzermiş. Kadının kıllısı da ayıya benzermiş. Öyle derler” (<http://www.hurriyet.com.tr/ak-partili-baskandan-tepki-cekken-sozler-40416280>,<http://www.hurriyet.com.tr/ak-partili-baskan-killi-dedim-cunku-40416714>, Erişim Tarihi: 06.04.2017). Söylemde kadın ve erkeğin benzer beden özelliklerinin cinsiyet ayrımcılığı temelinde farklı yorumlandığı görülmektedir. Erkeklerin bacaklarının kıllı olması onaylanıp, takdir kazanacak bir değere (dini boyutta değer taşıyan bir kimlikle de özdeşleştirilerek) tabi tutulup, kutsanıp yüceltilirken; kadın bedenindeki kılların ne fiziksel, ne de sembolik olarak böyle bir değerinin olmadığı yansıtılmaktadır. Kadınların ve kadın bedeninin böyle bir değeri olmadığı gibi, insana değil, hayvana benzetilerek aşağı bir konuma yerleştirildiği görülmektedir. Söylem 16 Nisan 2017 referandumuna yaklaşırken, referandum çalışmaları esnasındaki bir toplantıda gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Siyaset, eril söylemlerden beslenen bir alandır. Hem iktidar tarafı, hem muhalefet tarafı, kolayca cinsiyetçi söylemler üzerinden çatışma yaratabilmektedir. Böylece çatışma tarafları, hakim bir hegemonik ortam oluşturarak bireylerin siyasi eylem ve kararlarını kontrol altında tutmakta ve yönlendirmektedirler. Dolayısıyla erkeklik siyasal aktörlerin elinde önemli bir araç haline gelmektedir. Siyasi alanda var olmaya çalışan kadınlar da eril söylemleri ve hegemonik erkekliğin kabullerini onaylamaktadır. Siyasi eylemlerini biçimlendirirken, “erkek gibi olma”, “erkek gibi hareket etme” kodlarını onaylayarak ve hatta yücelterek hareket etmektedirler. Kadınlar tarafından da siyasi alandaki hâkim erkeklik hegemonyasının ve üslubunun onaylanmasının ötesinde, kadınlar tarafından içselleştirilerek yüceltilmesi, demokratik anlamda eşit siyasi temsili olumsuz etkileyecek bir durum meydana getirmektedir. Bu nedenle hem kadınların, hem erkeklerin siyasi alanda öncelikle dil farkındalıklarının olması, gelişmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Aziz, A. (2007). *Siyasal İletişim*. (2. Baskı). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Altındal, Y. (2009). Erkeksi Siyasetin ‘Erk’siz Dublörleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 351.
- Bourdieu, P.(2014). *Eril Tahakküm*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Dyer, G. (2010). *İletişim Olarak Reklamcılık*, Çev. Nurdan Öncel Taşkiran, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kimmel, Michael S. (2013). Homofobi Olarak Erkeklik: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin İnşasında Korku, Utanç ve Sessizlik. Çev. Mehmet Bozok, *Fe Dergi*, 92.
- Kundakçi, E. (2011). Siyaset, Medya ve Spin Doctor. *Tarihi, Kültürel ve Sosyal Paradigmaları ile Siyaset*, Ed. Meltem Ünal Erzen, İstanbul: Der Yayınları, 275.
- Kapani, M. (1999). *Politika Bilimine Giriş*. (11. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaylı, Şaşman D. (2014). Türkiye’de Yazılı Basında Parlamentodaki Siyasi Partilerin Kadın Politikalarının Temsili: 2011 Genel Seçimleri Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Yaşar University*, 6261.
- Mora, N. (2011). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*. Ankara, Nobel Yay.
- Özbay, C. (2013). Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak. *Doğu Batı Dergisi*, 185.
- Pınarcıoğlu Ş. N. (2017) Eril Siyasette Kadın Temsili(Mi?). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 12.
- Şimşek, L. (2004). Tarih,Toplum,Siyaset ve Kadın Olmak. *İstanbul Üniversitesi Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, 1.
- Taşdemir, İ. (2011). Siyaset ve Diplomasi (Hatay ve Lozan Örnekleri), *Tarihi, Kültürel ve Sosyal Paradigmaları ile Siyaset*. Ed., Meltem Ünal Erzen, İstanbul : Der Yayınları,153-213
- Vergin, N. (2003). *Siyaset Sosyolojisi*. (8. Baskı), İstanbul: Doğan Kitap.
- Yavuz, Ş. (2014). İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı. *Milli Folklor Dergisi*, 111.
- Yavaşgel, E. (2004). *Siyasal İletişim Kavramlar ve Ardındakiler*. Ankara: Babil Yayıncılık.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.khas.edu.tr/index.php/news/1184>, Erişim Tarihi : 02.04.2017.

<http://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/news/tckca.pdf>, Erişim Tarihi: 02.04.2017.

<http://www.milliyet.com.tr/ozel-kadin-erkek-ayrimciligina-karsi-istanbul-yerelhaber-844576/>, Erişim Tarihi : 03.04.2017.

<http://www.birgun.net/haber-detay/akp-den-kadin-acilimi-kadin-siyasette-olmak-istiyorsa-once-erkek-gibi-hak-edecek-75205.html>, Erişim Tarihi : 30.03.2017.

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/618422/Aile_Bakani__Turk_kadini_adam_gibi_olmesini_cok_iyi_bilir_.html, Erişim Tarihi: 30.03.2017.

<http://www.ensonhaber.com/kilicdaroglu-aile-bakani-birilerinin-onune-yatmis-2016-04-05.html>, Erişim Tarihi : 06.04.2017.

<http://www.hurriyet.com.tr/ak-partili-baskandan-tepki-ceken-sozler-40416280>, Erişim Tarihi : 06.04.2017.

<http://www.hurriyet.com.tr/ak-partili-baskan-killi-dedim-cunku-40416714>, Erişim Tarihi : 06.04.2017.